

وضعیت، شهرت و موقعیت اجتماعی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی

هانس پرینس و ویلکو دوژیبر
ترجمه زهرا موسوی زاده
عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبائی

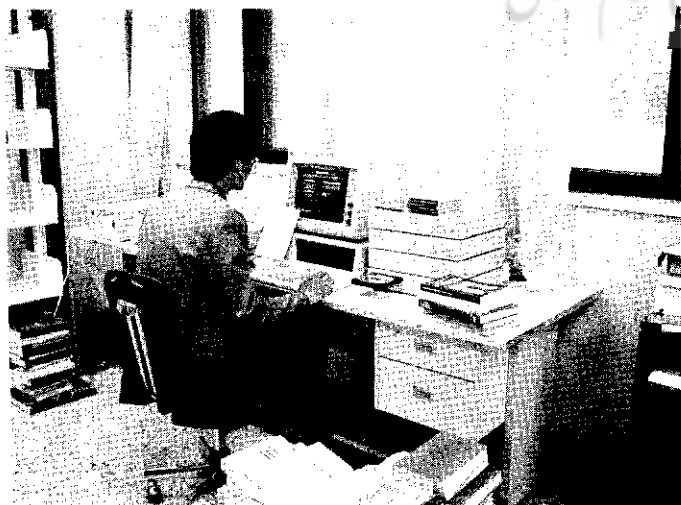
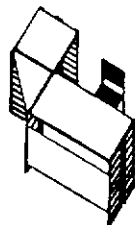
در سال ۱۹۸۸ میلادی میزگرد مدیریت انجمنهای کتابداری (RTMLA) تحقیقی را در مورد وضعیت و موقعیت کتابداری آغاز کرد. این میزگرد نتایج بررسیها و مطالعات انجام شده در بین انجمنهای کتابداری چند کشور جنوب اروپا را در سال ۱۹۸۹ در کنفرانس ایفلا در پاریس ارائه نمود و در اثنای همان کنفرانس تصمیم گرفت گروهی را برای ادامه تحقیق سازماندهی کند. گروه فوق بعد از انتخاب به این نتیجه رسید که باید تحقیق در این مورد انجام دهد و بر مبنای مشاهده و آزمایش مدارک لازم را برای تعیین موقعیت این حرفه به دست آورد. ضمناً مطالعه ای تطبیقی در سطح جهانی نیز انجام گیرد. بخش تحقیقات مرکز کتابخانه های عمومی و ادبیات لهستان (NBLIC) مأموریت یافت که برنامه دقیق تحقیق زمان تحقیق و غیره را تهیه و هزینه های مربوط را تقبل نماید. برنامه تحقیق شامل مطالعه مطالب موجود، تجزیه و تحلیل آمار و داده های موجود و بررسی جهانی در میان اعضا انجمنهای کتابداری عضو ایفلا بود. ضمناً مقرر گردید مصاحبه های کارشناسی در چند کشور مختلف انجام شود تا اطلاعات توصیفی و تکمیلی موضوع تهیه گردد.

وضعیت مطلوب

با توجه به این منزلت کتابداران این سؤال مطرح می شود که "موقعیت و وضعیت مطلوب مورد نظر کتابداران چیست؟". آنچه باعث نگرانی است ناشناخته بودن و پیشرفت اندک این حرفه است. سؤال دیگر این است که "کتابداران دوست دارند چگونه و چه کسی باشند؟"

بازار کار

کتابداران امروزی ناگزیرند در عرصه ای آزاد فعالیت کنند از زمانی که کتابداران در صومعه ها زندگی می کردند و مالک حوزه و قلمرو خود بودند زمان درازی می گذرد. مبلغ بدون شنونده نمی تواند کاری انجام دهد، بخصوص در جمعی که به شهرت و موقعیت خود بیشتر علاقه مند هستند تا به عملکرد و خدمت به خوانندگان، درست شبیه به این است که بخواهیم محصولی را بدون داشتن بازار به فروش برسانیم. چاردهواری کتابخانه نیاز به امنیت و آسایش دارد. اگر کتابداران نمی خواهند قربانی ایدئولوژی خود شوند بایستی کار و فعالیت شان را از کتابها به اطلاع رسانی معطوف دارند. کتابداران نمی توانند برای مدت طولانی به واقعیت های دنیای خارج پشت کنند. برای آنها کاملاً ضروری است که ذهن خود را از دنیای درون کتابخانه به دنیای خارج از آن معطوف دارند چسبیدن به کتابخانه و مهارت های سنتی آن به منزله خودکشی برای حرفه آنهاست، دنیای بیرون، دنیایی دیگر و واقعیتی

حس همکاری:

به نظر می رسد هیچ گروه شغلی مانند کتابداران به وضعیت و شهرت خود توجه نشان نمی دهند حتی بررسی سطحی مدارک و مطالب موجود نشان دهنده این است که کتابداری از منزلت نازلی برخوردار است و تمام مسئولین و دست اندرکاران این مطلب را تأیید می کنند گرچه هنوز با تحقیق مشخص نشده است که این مطلب مبتنی بر حدس، واقعیت، تجربه یا چیز دیگری است.

مسئله ای ماندگار

مدارک و مطالب همچنین نشان می دهند که مسئله موجود مسئله ای جدید نبوده بلکه به صورت مستمر وجود داشته و کتابداران طی سالیان دراز دارای این وضعیت و موقعیت بوده اند. این مطلب باعث می شود بلافاصله این سؤال پیش آید که "چرا کتابداران در حل چنین مسئله مهمی موفق نبوده اند؟". اگر در طول زمان بدون توجه به تمام مسائل، پیشرفت اندکی حاصل شده پس چرا باید نگران بود؟ آیا برنامه های اجرا نشده، اعمال نامناسب، انجام ندادن کار، نبودن سرمایه، نداشتن خلاقیت، یا عدم شناخت عامل اصلی بوده است؟ آیا کتابداران بر مرکبی نادرست سوار شده اند؟ اگر کتابداران احساس می کنند قدر کارشان را نمی دانند و حرفه آنها را نمی شناسند، به مسأله چگونگی ارتباط آنها با مسئولان مربوط می شود. ارتباطات رشته آنهاست و کتابداری با ارتباط عجیب است. بنابراین کتابداران نباید اجازه دهند که در این جریان شکست بخورند.

در پرسشنامه ۱۷ اظهار نظر عنوان شده بود که می بایست از میان آنها انتخاب شود.

این قسمت از پرسشنامه پاسخ های بهتری داشت و ۲۹۲ مورد از ۳۴ کشور در تمام دنیا، به جز خاور میانه، آن را پاسخ داده بودند. در مواردی سازمان ارسال کننده پاسخ مشخص نبود و نظرات بدون ذکر آمار و ارقام ارائه شده بود. به طور کلی در قسمت دوم پرسشنامه نیز جوابها ضعیف بود. و بیشتر برای اطلاعات کیفی به کار می آمد تا تجزیه و تحلیل آماری.

نتایج تحقیق

این طرح به منظور تحقیق در مورد این احساس عمومی که منزلت کاربردی و تخصصی کتابداری ضعیف است و متخصصان کتابداری و اطلاع رسانی دارای اعتبار و نفوذ اندکی هستند آغاز شد. نخستین پرسش این بود که "آیا موقعیت حرفه کتابداری پایین است؟" پاسخها به این ترتیب بود:

۲۶ درصد کاملاً موافق

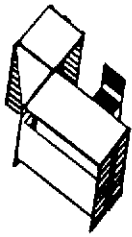
۵۶ درصد موافق

۸ درصد نامطمئن

۹ درصد مخالف

۱ درصد شدیداً مخالف

نتیجه این شد که اکثریت یعنی ۸۲ درصد (۴ کتابدار از ۵ کتابدار) این مورد را تأیید کرده بودند. تفاوتی در بین پاسخ دهندگان زن و مرد مشاهده نمی شد با این استثناء که ۱ درصد یعنی آنهایی که کاملاً مخالف بودند. مربوط به سه نفر زن

فرهنگی پیشرفته مانند جوامع صنعتی، با دو دهه تحقیق توسط کارشناسان این مسائل جدی و اساسی حل نشده است. - مطالعه منابع موجود نشان می دهد که تحقیقات تجربی کمی انجام شده است. در بین گزارشهای موجود هیچ گونه ارتباطی دیده نمی شود، مجموعه های متفاوتی هستند که به صورت مطالعه موردی یا نمونه ای در شرایط مختلف، با روشهای مختلف و در موضوعات مختلف انجام شده است. در حوزه جامعه شناسی تحقیق در مورد موقعیت کتابداران و کارکنان کتابخانه ها به ندرت ذکر شده و به عنوان موضوع تحقیق به صورت جدی در طرحهای تحقیقاتی دیده نمی شود. نتیجه اینکه تحقیق تجربی (محلی یا منطقه ای) در مورد موقعیت کتابداران وجود ندارد و ما قادر بر حل این مشکل که تحقیقات علمی نتوانسته در طی سالیان دراز آن را حل کند نیستیم و تنها یک توصیف واقعی از موقعیت و مسائل جهانی کتابداری که به طور مقایسه ای در یک یا چند مورد انجام شده ارائه می دهیم.

- بخشی از این بررسی شامل مصاحبه هایی است که در امریکای لاتین، جنوب شرقی آسیا و آفریقا انجام شده و شامل ۸۷۰ مصاحبه کارشناسی با اشخاص مختلف شاغل در کار کتابداری و اطلاع رسانی مثل کارکنان کتابخانه های عمومی تخصصی، دانشگاهی، دانشکده ای، مدیران کتابخانه های ملی، آموزگاران و استادان کتابداری و اطلاع رسانی است. این مصاحبه ها به روشنی وضعیت محلی کتابداری را در کشورهای مختلف روشن می کند.

پیمایش

پرسشنامه ها برای پیش از ۱۵۰ انجمن ملی در ۹۰ کشور فرستاده شد. قسمت اول پرسشنامه (اطلاعات واقعی و آمارها) پاسخ ضعیفی داشت و تنها ۲۰ پرسشنامه (۲۲ درصد از کشورها) علی رغم مکاتبات مکرر عودت داده شد. کیفیت پاسخها (شماره پاسخها و چگونگی جواب دادن) خارج از انتظار ما بود. داده ها نه برای تجزیه و تحلیل آماری مناسب بود نه برای توصیف.

در قسمت دوم پرسشنامه از متخصصان و عامه مردم خواسته شده بود که نظرات خود را در این مورد که "چرا منزلت پایین است؟" اظهار نمایند.

دیگر است. پیشرفت نسبی در خارج از چارچوبی کتابخانه ها می تواند صورت گیرد. افزودن کلمه اطلاع رسانی به کتابداری نیز چیزی را تغییر نمی دهد.

شناخت

گرچه خدمات کتابداری بوسیله میلیونها نفر مورد استفاده قرار می گیرد ولی هنوز برای تعداد زیادی از عموم مردم این رشته شناخته شده نیست. کتابداران به ندرت موضوع مباحث عمومی و مسائل مالی و بودجه ای قرار می گیرند. هرگز در مباحثات شرکت ندارند و همیشه در کتابخانه ها هستند و کار خود را انجام می دهند فقط کتاب جمع می کنند و حتی تظاهر به حرکت و زنده بودن ندارند، گرچه به نقش حیاتی و مهم اطلاعات در جامعه واقف هستند و اهمیت اشاعه اطلاعات را به خوبی درک می کنند.

یک کتابدار متخصص چون در یک کتابخانه تخصصی کار می کند، متخصص نیست بلکه به این خاطر متخصص است که قادر است اطلاعات صحیح را در زمان مناسب و در جای مناسب در اختیار مراجعه کننده قرار دهد، بدون توجه به اینکه مراجعه کننده او کودکی ناتوان یا مهندسی در سطح بالاست.

تحقیق

مسئله تحقیق

در RTMLA مسئله این گونه تعریف شده است: تصور کلی عموم در مورد کار و حرفه کتابداری ضعیف است. شهرت این حرفه اندک است و موقعیت کارکنان این حرفه نیز

نازل است این وضع با اینکه در سطح جهان عمومیت ندارد و دارای شدت و ضعف است ولی در مورد دیگر کشورهای جهان صدق می کند.

هدف تحقیق

RTMLA برای علاج این وضع در آینده راه حل بلند مدتی می شناسد. هدف این طرح تشخیص دلایل واقعی است که ورای این قضیه وجود دارد و باعث نازل بودن شهرت و موقعیت کتابداری می شود. بعد از تشخیص این دلیل توسط RTMLA برای پیشرفت و ارتقاء موقعیت کتابداری بر ایفلا ایفلا، یونسکو، انجمنهای کتابداری و سایر سازمانها برنامه ریزی لازم را انجام دهد.

محدودیتها

در چارچوب بررسی جهانی، باید از تبیین جامعه شناختی این مسئله که چرا منزلت کتابداری نسبتاً پایین است پرهیز کرد. مطالعات تطبیقی موقعیت حرفه به چند دلیل با اشکال روبه رو است:

- این قضیه در مقیاس جهانی نسبی است و نمی توان آن را حقیقتی محض و مطلق دانست

- مطالعات درون فرهنگی لزوماً نسبت به مطالعات محلی سطحی تر انجام می شود چون این موضوع، معیارها، ارزشها، جهت ها و یا خصوصیات محلی نیست که یک کار ناپایدار را مقایسه کند، ذر حقیقت دلایل دیگری وجود دارد.

- در تحقیق به غیر از مطالعه و بررسی مطالب موجود، مطالعات بین المللی به عنوان وسیله ای برای جمع آوری آمار و اطلاعات منظور شده و معانی آن این است که باید به ارتباط میان چند نفری که آمار و اطلاعات را جمع می کنند، و کسی که قادر و مایل به تهیه اطلاعات است متکی بود.

- پرسشنامه یکی از ابزارهای تحقیق است و دارای محدودیتهای ذاتی است و نمی تواند به طور معمول در عمق نفوذ کند.

- از نقطه نظر جامعه شناسی به نظر می رسد که مشکلات زیادی وجود دارد که باید بر آن غلبه کرد. حتی در جوامع

جدول ۲. رتبه مشاغل به ترتیب اهمیت و موقعیت اجتماعی

رتبه داده شده توسط		شغل
عموم مردم	کتابداران	
۱	۱	حقوق دان (وکیل)
۲	۲	مهندس ساختمان
۴	۳	روزنامه نگار
۳	۴	آموزگار (دبستان ابتدایی)
۵	۵	کتابدار
۶	۶	میهاندار هواپیما
۹	۷	مامور بیمه
۷/۸	۸	کشاورز
۷/۸	۹	فروشنده

از کتابداران دارند. یعنی همان مردمی که ظاهراً از حرفه و شغل آنها اطلاعی ندارند!!

شرح

در پرسشنامه ۱۷ اظهار نظر به عنوان دلایل پایین بودن موقعیت و شهرت کتابداری ذکر شده بود و از پاسخ دهندگان خواسته شده بود که دلایل پایین بودن موقعیت و وضعیت کتابداری را با توجه به ۱۷ مورد پرسشنامه مشخص نمایند. ۱۷ اظهار نظر عبارت بودند از:

۱. زنانه بودن حرفه

این تصور که کتابداری حرفه ای زنانه است و کتابداران بیشتر زن هستند، یکی از دلایل مهم پایین بودن موقعیت کتابداری است.

۲. ناپیدا بودن کار

عموم مردم از کاری که کتابداران انجام می دهند آگاه نیستند.

۳. کیفیت خدمات

کیفیت پایین وضعیت خدمات در بعضی از کتابخانه ها به

می شد. پاسخ دهندگان آفریقا و آمریکای لاتین در گروه کاملاً موافق، آسیا و آمریکا در گروه نامطمئن و مخالف و اروپاییان نه مخالف و نه موافق بودند.

سؤال دوم این بود که " آیا فکر می کنید تفاوتی در موقعیت کتابدارانی که در کتابخانه های مختلف کار می کنند وجود دارد؟ "

۷۴ درصد معتقد بودند که بین موقعیت و نوع کتابخانه ارتباط وجود دارد. از کسانی که به این سؤال جواب مثبت داده بودند مجدداً خواسته شد که اسامی انواع مختلف کتابخانه ها را بر حسب موقعیت و شهرت اعلام نمایند.

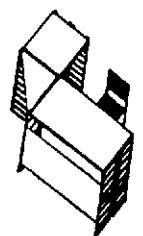
جدول ۱. موقعیت کتابداران کتابخانه های مختلف

رتبه	میانگین	نوع کتابخانه
۱	۲/۷	کتابخانه ملی
۲	۳/۴	کتابخانه های دانشگاهی
۳	۳/۸	خدمات اطلاع رسانی
۴	۳/۸	مراکز اسناد
۵	۳/۹	کتابخانه های تخصصی
۶	۴/۷	کتابخانه های صنعتی / تجاری
۷	۵/۷	کتابخانه های عمومی
۸	۷/۲	کتابخانه های مدارس

اگر ۸ گروه کتابخانه را به ترتیب موقعیت و شهرت از ۱ تا ۸ شماره گذاری کنیم (۱ بالاترین موقعیت و ۸ پایین ترین موقعیت) و شماره ها را ارزش حقیقی بدانیم، میانگین نظرات نشان دهنده حد متوسط موقعیت کتابخانه است. یعنی کتابخانه ای که پایین ترین میانگین را دارد در بالاترین موقعیت اجتماعی قرار دارد.

از پاسخ دهندگان مجدداً خواسته شده بود که " مشاغل مختلف را به ترتیب اهمیت و موقعیت اجتماعی که به نظرشان می رسد اعلام کنند.

از جدول ۲ نتیجه گرفته می شود که کارکنان کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی و مردم هر دو نظرشان نسبت به کتابدار یکی است و چه خوب و چه بد، تصور کتابداران نسبت به حرفه و تخصص خودشان دقیقاً همان تصویری است که مردم

پایین آوردن موقعیت آن کمک می کند.

کشور ایفاد می کنند، به پایین آوردن موقعیت کتابداری کمک

۴. دستمزد

می کند.

پایین بودن حقوق و دستمزد حرفه کتابداری دلیل بر

۷. عدم تشخیص

ضعیف بودن موقعیت آن است.

مراجعه کنندگان به کتابخانه ها کتابداران را از سایر

۵. داوطلبان

کارمندان تشخیص نمی دهند.

تعداد زیاد داوطلبان کار در کتابخانه ها بر موقعیت پایین

۸. تعهد مالی

حرفه می افزاید.

عموم مردم از میزان سرمایه و پرسنلی که برای اداره یک

۶. نقش حاشیه ای

کتابخانه لازم است اطلاعی ندارند.

نقش حاشیه ای و جنسی که کتابخانه ها در توسعه اقتصاد

جدول ۳ - متوسط نظرات ارائه شده در مورد اظهار نظرها

شماره	اظهار نظر	درصد موافق				
		کاملاً موافق	موافق	نامطمئن	مخالف	کاملاً مخالف
		۱	۲	۳	۴	۵
۲	نابید بودن کار	۱۰۱	۱۴۷	۱۴	۲۲	۱
۸	تعهد مالی	۷۲	۱۳۷	۴۰	۳۱	۳
۱۰	اهمیت اجتماعی	۶۳	۱۴۱	۴۰	۴۱	۳
۴	دستمزد	۷۷	۱۱۸	۳۵	۴۰	۴
۷	عدم تشخیص	۴۲	۱۲۱	۴۹	۱۴	۷
۳	کیفیت خدمات	۴۵	۱۱۸	۴۲	۶۳	۱۸
۶	نقش حاشیه ای	۴۷	۱۱۱	۵۲	۶۸	۱۰
۹	کمبود بودجه	۵۲	۱۰۶	۴۵	۶۸	۱۳
۱۰	زنانه بودن حرفه	۳۶	۱۱۱	۵۱	۶۴	۲۳
۱۲	انتظار و توقع کم	۲۴	۹۹	۳۶	۱۱۱	۱۳
۱۱	لوکس و غیر ضروری	۲۲	۹۱	۵۱	۱۰۶	۱۸
۱۴	نصور کسالت آور	۱۷	۹۸	۵۰	۹۴	۲۴
۱۶	فقط برای دانش آموزان	۲۱	۸۴	۴۳	۱۱۰	۲۷
۱۷	تمایل به مطالعه کمتر	۱۷	۷۷	۵۰	۱۱۵	۲۷
۱۵	نیاز آموزشی	۲۳	۶۸	۳۲	۱۲۱	۴
۵	داوطلبان	۲۱	۴۲	۶۶	۱۰۳	۳۱
۱۳	عدم استخدام	۹	۲۵	۵۱	۱۳۴	۴۹

۹. کمبود بودجه

مقدار کمی از بودجه مملکتی به کتابخانه ها اختصاص دارد.

۱۰. اهمیت - اجتماعی

عموم مردم از اهمیت اجتماعی کتابداران آگاه نیستند. مثلاً داشتن حق فردی دسترسی به اطلاعات و غیره

۱۱. لوکس و غیر ضروری بودن

بسیاری از مردم خدمات کتابداری را امری لوکس و غیر ضروری می دانند.

۱۲. انتظار نازل

استفاده کنندگان از کتابخانه ها کیفیت خدمات ارائه شده بوسیله کتابداران را نازل می دانند.

۱۳. عدم اشتغال

شمار زیاد کتابداران بیکار باعث پایین آوردن موقعیت کتابداری می شود.

۱۴. تصویری عبوس

تصویری که از کتابداران در ذهن مردم است عبارت از موجودی است خشک، جدی و عبوس.

۱۵. شرایط تحصیلی

به طور کلی بیش از نیمی از وظایف و کارهای کتابداران نیاز به تحصیل حرفه ای و تحقیقی ندارد.

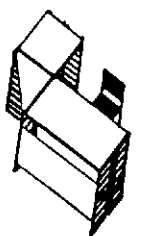
۱۶. فقط برای دانش آموزان

شمار زیادی از مردم فکر می کنند کتابخانه فقط برای جوانان و دانش آموزان است.

۱۷. خواندن کمتر

تمایل عموم مردم به مطالعه و خواندن اندک است.

در این بررسی به نظرات کاملاً موافق = ۱، موافق = ۲، نامطمئن = ۳، مخالف = ۴ و کاملاً مخالف = ۵ داده شد و حد متوسط ۱/۹ نشان دهنده آن است که کتابدار با آن اظهارنظر موافق بوده است و همچنین نتیجه گرفته می شود که متوسط

۱/۹ - ۲/۵ یعنی موافق، متوسط ۲/۶ - ۳/۵ یعنی نامطمئن و متوسط بالاتر از ۳/۶ یعنی نسبت به آن اظهار نظر مخالف هستند.

در نتایج بدست آمده اختلاف عقیده مشاهده می شود، بعضی با یک اظهار نظر کاملاً مخالف، و عده ای دیگر موافق بوده اند، نتیجه این می شود که در گروه نامطمئن قرار گیرند. بنابراین در جهت تصحیح این وضع درصد موافقین تهیه و در جدول آورده شده است.

مهمترین دلایل ذکر شده در اظهارنظرها

از پاسخ دهندگان خواسته شد که ۵ مورد از ۱۷ مورد ذکر شده در اظهارنظرها را که عامل مهم و موثر در پایین بودن موقعیت کتابداری می دانند به ترتیب مشخص کنند. البته چون حدها فصل مشخصی بین "موافق" و "مخالف" در یک طرف و "مهمترین" در طرف دیگر قرار داشت مورد اظهارنظری جزء ۵ تا قرار می گرفت که اکثریت قریب به اتفاق با آن موافق بودند. جدول شماره ۴ به ترتیب دلایل مهم ذکر شده برای موقعیت پایین کتابداری را نشان می دهد.

اگر ۵ گروه و عامل مهم را از پراهمیت ترین تا کم اهمیت ترین از ۱ تا ۵ شماره گذاری کنیم و آنها را ارزش واقعی بدانیم باز هم چیزی تغییر نخواهد کرد فقط جای "دستمزد" و "نقش حاشیه ای" عوض می شود.

نتیجه گیری

در پرسشنامه برای بحث و گفتگو امکاناتی وجود داشت. چون موضوع تحقیق در طی سالیان دراز در ذهن اشخاص وجود داشته و راجع به آن فکری کرده اند و احتمالاً راه‌هایی به نظرشان رسیده، در انتهای پرسشنامه از آنها خواسته شد تا سریعترین عملی را که باید انجام شود تا موقعیت اجتماعی کتابداری افزایش یابد ذکر کنند. گرچه خلاصه کردن بیش از ۸۰۰ نظر، راه حل و پیشنهاد

بدون قضاوت نسبت به کشورهای پاسخ دهنده غیر ممکن به نظر می رسد و تفاوت زیادی از نظر اختلافات محلی و رفتاری به چشم می خورد ، مدارک به دست آمده نشان دهنده این است که بعضی از مسایل مهم موجود به شدت نیاز به راه حل دارند.

این مورد از مصاحبه ها نیز استنباط گردید.

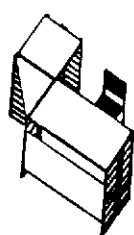
در مورد اهمیت موضوع به نظر می رسد که اختلاف عقیده وجود دارد ، برای مثال در بعضی از کشورها که کتابداری در حال رشد سریع است توجه به موقعیت و شهرت

کتابداری لزومی ندارد و کتابداران این کشورها بیشتر به توسعه نظام کتابداری می اندیشیدند تا به شهرت و موقعیت آن . بعضی از افراد پیشنهاد کرده اند که بررسی موقعیت اجتماعی کتابداری در جوامعی صورت گیرد که به جای رشد در حال رکود و ایستادگی هستند .

در عین حال اکثریت کتابداران معتقدند که موقعیت اجتماعی آنها پایین است و این را از بررسیها و مصاحبه ها نیز می توان نتیجه گرفت ، ولی راهی برای تعمیم مسئله به نظر نمی رسد چون شرایط محلی و منطقه ای باعث تفاوت بسیار

جدول ۴ - ترتیب دلایل مهم و موثر در موقعیت پایین کتابداری

شماره ترتیب	درجه اهمیت					
	مهمترین	کمترین	جمع			
۲	۶۱	۲۷	۲۱	۱۰	۱۵۹	نابیدابودن کار
۴	۲۸	۱۸	۲۵	۲۰	۱۱۰	دستمزد
۶	۳۱	۲۱	۲۶	۹	۱۰۷	نقش حاشیه ای
۱۰	۱۹	۲۹	۲۵	۱۷	۱۰۷	اهمیت اجتماعی
۸	۱۲	۲۸	۳۴	۱۳	۹۹	تعهد مالی
۹	۲۳	۲۷	۱۶	۱۵	۸۷	کمبود بودجه
۳	۱۵	۱۴	۱۷	۱۵	۷۷	کیفیت خدمات
۱	۲۰	۱۳	۱۲	۱۳	۶۱	زنانه بودن
۷	۷	۱۵	۱۲	۱۳	۶۱	عدم تشخیص
۱۱	۳	۹	۱۱	۲۰	۵۳	لوکس و غیر ضروری
۱۲	۳	۱۱	۱۴	۹	۵۲	انتظار پایین
۱۵	۱۱	۱۰	۷	۱۲	۴۶	نیاز به آموزش
۱۴	۴	۵	۸	۱۰	۴۵	تصورکسالت آور
۱۷	۸	۵	۳	۷	۲۹	تمایل به مطالعه کمتر
۱۶	۰	۵	۴	۷	۲۵	فقط برای دانش آموزان
۵	۴	۰	۴	۴	۲۱	داوطلبان
۱۳	۱	۰	۱	۵	۸	عدم اشتغال

است ، حتی در کشوری واحد نیز اختلاف وجود دارد.

در عین حال مسائل موجود کاملاً شبیه به هم بوده این فرصت را به ما می دهد که در مورد مسائل مهم این حرفه بحث و گفتگو کنیم . این مسائل عبارتند از :

۱ - ناپیدا بودن کار

۲ - آموزش

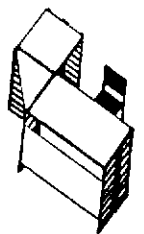
۳ - فرهنگ حرفه ای

کتابخانه به عنوان بنایی حاوی کتابها ، با این مسائل و بحرانهای روبه روست . در حالی که کتابداران به شدت تمام مشغول به کار هستند و تمام سعی و همت خود را متوجه فنون و مهارتها و آماده سازی می کنند. از باب ارتباط با مراجعه کنندگان و درک نیازهای آنان ناموفق اند .

تشعب و شاخه شدن حرفه نیز این مطلب را تأیید می کند. از زمانی که تقاضا برای کتابداران سنتی زیاد بود مدت درازی نمی گذرد . کتابداران هنوز در مورد حرفه خود مانند گذشته می نگرند و فراموش کرده اند که کتابداری دارای شاخه های تخصصی مختلف شده است . کتابداران پرهیز دارند بپذیرند جزو کارگزاران خدمات اطلاع رسانی هستند.

ناپیدا بودن کار

کتابداران اظهار می دارند که موقعیت پایین آنها به دلیل ناپیدا بودن کارشان است . عامه مردم و نیز سیاستگزاران نمی دانند که در جریان کار اطلاعات و اطلاع رسانی چه می گذرد . ناپیدا بودن کار باعث می شود که عموم مردم ، مراجعه کنندگان ، کارکنان ، همکاران اداری و دانشگاهی ، نویسندگان ، دولت و غیره شناختی از کار آنها نداشته باشند . این عدم شناخت باعث کاهش بودجه ، ناامنی در رابطه با شرایط سیاسی و دستمزد کم می گردد ، و نتیجه این می شود که بین کارمند یک مؤسسه تجاری در شمال و یک کتابدار در جنوب که در کتابخانه عمومی مشغول به کار است ، به علت اهمیت و درجه ای که برای آنها قائل هستند تفاوت گذاشته

شود . حتی در میان کتابدارانی که نسبت به احتمال پیشرفت این رشته نظر مثبتی دارند به کسانی برمی خوریم که تمایل به ترک آن را دارند.

کتابخانه ها دارای حرکت سریع ، پویا و متحرک نیستند . وجود دو ارزش آنها بدون بحث می گذرد و علی رغم سایر حرفه ها ، این حرفه هرگز موضوع بحث عمومی نیست . به نظر می رسد که به عنوان یک حرفه قادر به فروش مهارت خود نیستند . کتابداران احساس مهم بودن می کنند ولی آن طوری که باید شناخته شده نیستند .

اگر کتابداران در مورد موقعیت شغلی خود گله دارند می بایست اولاً نوع موقعیتی را که دوست دارند داشته باشند بررسی کنند و نقش خود را در جامعه تعیین نمایند و در همان زمان نقش اجتماعی مهمی که مورد نظرشان است و تاکنون نداشته اند پیشنهاد کنند . کیفیت خدمات کتابخانه ها باید افزایش یابد . پیشرفت وضع و موقعیت کتابداری به حدکافی مشکل به نظر می رسد و وقتی مشکل تر خواهد بود که مراجعه کننده از کیفیت خدماتی کمتری استفاده کند . کتابداران باید بیشتر به طرف مراجعه کننده و استفاده کنندگان بروند و سطح خدمات خود را افزایش دهند. به طور کلی راه حل منطقی که در این مورد به نظر می رسد بازاریابی است یعنی فروش شغل و حرفه ، همکاری و ایجاد رابطه با مردم .

آموزش

انگیزه بسیار کمی در بین مردم برای کتابدار شدن وجود دارد.

کتابداری و اطلاع رسانی اغلب دومین و سومین و یا آخرین انتخاب برای ادامه تحصیل است . تعداد دانشجویان متقاضی نسبت به ظرفیت پذیرش رشته کم است . " یک تردید شیطانی " : اگر شرایط ورودی و تحصیلی سخت تر شود آیا دیگر فارغ التحصیلی خواهد بود؟! این دانشجویان تنبل و بدون انگیزه ، خود بعد از فارغ التحصیل شدن ، استادان همان

دانشگاه می شوند. یعنی کسی که خود انتخاب کرده ایم مشکل اصلی می شود، و در طول سالیان دراز در موقعیت و شهرت کتابداری اثرات منفی بر جای می گذارد.

متخصصان کتابداری در تمام جهان در مورد برنامه های آموزشی که در بسیاری از موارد کهنه، منسوخ و غیر روز آمد است گله دارند. برنامه درسی در حد زیادی ناظر بر آموزش نظام و نظرات سنتی کتابداری است و بندرت به نیازهای جامعه توجه دارد. بین کارهای عملی و آموزشی فاصله وجود دارد.

در بین مدارس مختلف کتابداری نیز رقابت وجود دارد. آموزش های غیر سنتی در خارج از مدارس سنتی رواج یافته است. در مورد برنامه های درسی می بایست بین محققان و معلمانی که مسؤول آموزش کتابداران هستند بحث و مذاکره شود و تربیت کتابداران به نحوی صورت گیرد که جوابگوی نیاز بازار و جامعه باشند. اگر روند فعلی ادامه یابد مدارس کتابداری تعطیل خواهد شد، چون نوع نامناسبی از دانشجویان و در بسیاری از موارد معلمان بی صلاحیتی را جذب می کنند. و با اینکه مدت زیادی از عمر مدارس کتابداری نمی گذرد، اما چشمهای خود را بر روی دگرگونیها و واقعیتهای بسته اند.

دلیل دیگری که برای احتمال بسته شدن مدارس کتابداری وجود دارد این است که کلمه کتابدار گستره وسیعی را در بر می گیرد و با اینکه کاملاً مشخص است که میان کار رئیس کتابخانه و کارهایی که در بخش فهرست نویسی صورت می گیرد تفاوت وجود دارد اما هر دو "کتابدار" نامیده می شوند تفاوت کار خیلی بیشتر از شباهت کار آنها است و تنها شباهت کار آنها در این است که هر دو در سازمان و مؤسسه ای کار می کنند که کتابخانه نامیده می شود.

فرهنگ حرفه ای

در این رشته به طور جدی کمبود خبر متخصص دیده

می شود و این کمبود به دلیل فقدان فرهنگ حرفه ای آن است. کیفیت خدمات بستگی زیادی به کیفیت اشخاص دارد، و به نظر می رسد که مسائل مربوط به موقعیت و شهرت کتابداران به علت عدم شناخت آنها توسط دولت، مؤسسات و انجمنهای خصوصی و عمومی است. این عدم شناخت باعث کاهش تخصیص بودجه به کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی می گردد. اگر کشورها از نظر اقتصادی عملکرد خوبی داشته باشند مقدار بودجه ای که توسط دولت و شرکتهای خصوصی به کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی اختصاص می یابد بیشتر خواهد شد و در نتیجه مشکلات و مسائل حرفه کمتر می شود و موقعیت بهتری در انتظار خواهد بود.

از طرفی رقابت دائمی که بین گروهها، انجمنها و مجامع مختلف کتابداری بر سر نام گذاریها وجود دارد و باعث صدمه زدن به پیشرفت حرفه می شود، در نتیجه عدم همکاری میان آنهاست. بسیار مهم است که انجمنی قوی برای پیشرفت و توسعه این رشته بوجود آید.

بدون داشتن انجمنی قوی این حرفه نمی تواند حس همکاری و تفاهم را توسعه دهد و در قانون گذاریها و ایجاد موقعیت توفیق یابد.

پیشنهاد می شود که حرفه مجدداً در مورد خود از دنیای خارج بنگرد و توانایی رقابت با دنیای خارج را کسب کند. متخصصان این رشته باید نقشی پیشگام داشته باشند و با چشمانی باز به نیازهای خاص مراجعه کنندگان بنگرند.

جایگاه ویژه خود را در بازار کار تعریف و تثبیت کنند و نشان دهند که پویا و زنده هستند. و سرانجام نقش خود را در چرخه انتقال اطلاعات بشناسند و به درستی ایفا کنند.

یادداشتها:

* این مقاله ترجمه ای است از:

Hans Prins And Wilco de Gier "Image ; Statue and Reputation of Librarian ship and Information WORK * IFLA journal;VOL 18 ;NO 2 ;1992

